

Řemesla

Podle Prof. Fr. Šmahela (Dějiny Tábora I.) bylo v polovině 13. stol. v Kamberce 250 obyvatel, patřil tedy k největším osídlením na Tábořsku. Tam se také objevily první živnosti. Tak velké sejití horníků potřebovalo samozřejmě obchodníky hostinské a pod. Ještě v polovině 15. stol. tam byly i lázně, samospráva z lázní dostávala poplatky, to byl zřejmě pozůstatek z dob kdy Kamberk byl velkým osídlením díky horní činnosti. Kamberk od samého svého vzniku až do konce 18. století byl považován za hornické městečko, i když už v té době mělo zcela jiný charakter, bylo to městečko zemědělců, řemeslníků, mezi nimiž bylo hodně tkalců, protože tady byly ideální podmínky pro pěstování lnu.

První písemná zmínka o řemeslníkovi je z r.1389 kdy Rožmberská popravčí kniha uvádí mezi lapky kováře z Kamberka.

V okresním archivu v Benešově je uložena statuta z 15. 2.1615 vydaná cechmistry v Pacově kammerskému Cechu kovářskému, bednářskému a kolářskému. Zmiňování jsou tam mistři Jan Bednář a Václav Kovář.¹

10 března 1639 na žádost Maxmiliána Švendy a městské rady v Kamberce vydává řeznický cech ve Vlašimi artikuly pro řeznický cech v Kamberce. 16. března 1698 cechmistry a ostatní mistři řeznického cechu v Kamberce vydávají výuční list pro Václava Faradu z Kamberka. (*E. Procházková Cechy okresu Benešov*)

Seznam podle víry z r. 1651 zaznamenává čtyři řezníky, čtyři tkalce, dva kožešníky, tři ševce, dva krejčí, koláře, sklenáře, bednáře, hrnčíře, kováře, sládka, vinopalku, dva mlynáře a dryáčníka (?).

Nevyvážené složení řemesel lze zaznamenat v městečku Kamberk v 18.stol.(TK) Pracoval zde pekař, ale chybí řezník. Vyráběli tu tři ševci, tři tkalci, dva kováři, bednář, kolář, hrnčíř a dva zedníci. Ve fasi je zapsán ještě 1 obchodník s kořením a 1 panský šenkýř. Další profese se uplatnily na vesnicích kammerského statku - tři mlynáři(1+2), dva krejčí, čtyři kováři(1+3), tkadlec(+1), sklenář(+1). (za znaménkem + jsou uvedeni řemeslníci zapsaní pouze ve fasi)

V r. 1830 sídlilo v městečku 23 tkalců, 6 krejčích, 2 obuvníci, 4 pekaři, 3 řezníci, šenkýř, 2 hrnčíři, truhlář, 2 bednáři, kolář, soustružník a zedník. Také 2 mlynáři a papírník. (*Stabilní katastr*)

V letech 1852 -1856 bylo v městečku 44 živnostníků. Z velkého kdysi počtu tkalců zbyl jeden. Byl tu kovář, zámečnick, 3 truhláři, koželuh, papírník, 2 mlynáři, vinopalník, 3 krejčí, 3 ševci ale i 1 hudebník. 2 řezníci, 3 pekaři a jedna pečenářka, 3 šenkýři, mimoto ještě tři kořaleční nebo šenky. Jedenáct se jich živilo obchodováním jako kramáři, obchodem s obilím, husamy a vlnou.

Od r. 1875 Cech (společenstvo) smíšených živností zřejmě navazovalo na cechovní soustavu a mělo zaměření humanitní, charitativní a vzdělávací. Živnostenský řád z r. 1859 zrušil cechovní soustavu, uzákonil společenstvo jako povinnou organizaci, uzákonil úplnou živnostenskou svobodu, vedl sice k relativnímu rozvoji řemesel, nemohl (a ani to nebylo jeho účelem) zamezit konkurenci tovární výroby Klesal proto např. počet tkalců a dalších textilních řemesel, cihlářů, hrnčířů. Obchodníci po vydání obchodního zákona 17.12.1862 se měli sdružovati v obchodních grémiích.

Jednotlivé skupiny řemeslníků měly: 'svá pravidla, znaky' - korouhve - a zástupce v jednotném společenstvu Pro řemeslníky a živnostníky to byly tehdy dobré časy, protože Kamberk měl práva trhů při nichž se zde scházelo mnoha lidí z okolních vesnic a výrobky a služby řemeslníků zde nacházely odbyť. Trhy se tu konaly pravděpodobně již v 13 století. Právo trhů písemně kodifikoval až král Vladislav II. Jagelonský v r. 1512, po druhé je potvrdil císař. František II. Habsburský 2.10. 1799 a stvrdili je i Kúenburgové.

¹ Tehdy se svolením své vrchnosti Jetřicha Adama Lukaveckého vyslali místní kováři a koláři kováře Jana Hájka koláře Jana Votavu, oba z Kamberka, a Jana Bartoše, kováře ze Zvěstova k mistrům cechů do Pacova, aby jim pomohli a dali jim rady k založení cechu. Ti jim vyšli vstříc a poskytl jim své zakládající dokumenty /artikule/ a určili jim, za cechmistry kováře Jana Hájka a koláře Jakuba Buchtu.

Sdružoval však i řemeslníky ze širšího okolí, z Daměnic, Elhejšova, Frauehofu, Hrnčíř, Křekovic, Křížence Předbořic, Vilic, Vosné, Vyšetic dokonce i z Obrataně. Čsl republika převzala živnostenská společenstva. V roce 1931 však jen Kamberk, Elhýšov a Hrnčíře s 15 členy.² Výlučnější profese na širším územním základě Výlučnější profese na širším územním základě stávali se členy společ. V Mladé Vožici a Táboře

V "Úplném adresáři hejtmánství Táborského" z r. 1904, který vydal V. Kudrnáč z Turnova, jsou v Kamberce uváděni tito řemeslníci: hostinští Jan Vosátka a Anna Mašková, krejčí Václav Bárta, Martin Hašek, Fr. Simandl a Josef Všečetka, kamnář Bohumil Mašek, kováři Tomáš Pícha a Tomáš Hudec, obchodníci Josef Příkop, Josef a Ferdinand Strakové, obchodník peřím. Antonín Hájek a Jan Šťastný, obuvníci Max Jechoutek, Augustin Novák, Vojtěch Jechoutek, řezník Jindřich Pick, strojník Josef Jenšík, truhláři František Jedlička, Karel Javorský a Karel Kosák, výčep lihovin. Markus Stern, Jonáš Straka a Ferdinand Straka, hokynář Fr. Kahoun. Později přibyli obchodníci Antonín Teller a Karel Dobeš (od. 1920), krejčí Kubálek, (vyhledávaný, protože se vyučil ve Vídni), kovář Josef Slabý na kuthánku, obchodník peřím hokynář Vincenc Martínek, truhlář Fr. Řezníček a těsně před II. světovou válkou Fr. Kříženecký, koláři Josef Procházka a J. Šváb, obuvníci se přiřadil Josef Pavlík, Karel Buriánek a Jaroslav Řeháček. Josef Pavlík, doma se dvěma pomocníky ručně šil luxusní dámské botky. Materiál mu dodával faktor Šmaha z Vlašimi. Týden co týden nosila paní Pavlíková nůši hotových botek do Vlašimi, převzala odměnu a nosila zpět materiál na další sady botek. Botky z Vlašimi šly většinou na vývoz, ale prodávaly se i u nás v luxusních prodejnách.

Kamnářské výrobky dělal kamnář pan Bohumír Mašek (* 10.11.1870) odborný kamnář a majitel hostince, ve vlastní, r.1928 již rozbořeně dílně. (Monografie). Hlínu získával u Blanice pod podkamberským mlýnem (podle vyjádření pí. Myslivečkové - Maškové na parcele č. 1627). V r.1928 zastoupeni jsou: obuvníci 6, (práce strojová pro Načeradec a Vlašim), krejčí 6, sedlář 1, truhláři 3, zedník 1, tesaři, kováři 3, koláři 2, 1 cementář a 1 strojník. V r.1928 byli v Městečku 1 pekař, 3 hostinští, 3 řezníci, 3 obchodníci (Josef Příkop, Karel Dobeš a Antonín Teller, 1

² Cech (společenstvo) smíšených živností od r. 1875 Sdružoval řemeslníky ze širšího okolí, z Daměnic, Elhejšova, Frauehofu, Hrnčíř, Křekovic, Křížence Předbořic, Vilic, Vosné, Vyšetic dokonce i z Obrataně. V roce 1931 však jen Kamberk, Elhýšov a Hrnčíře s 15 členy. Byla to především řemesla zajišťující výživu mlynáři, pekaři a řezníci. Řezníků bylo poměrně hodně, zajišťovali totiž také „vývoz dobytka“ (včetně husí) mimo teritorium městečka. Dále to byli kováři, koláři, truhláři, a další řemesla potřebná pro zemědělský provoz jako např. sedlář. Qd r. 1907 kdy se začala dávat přednost odborným společenstvím se začal počet příslušníků společenstva snižovat.

Obchodníci, hokynáři a hostinští časem přešli do Obchodního grémia (pravděpodobně v r 1940) nebo Společenství hostinských (od 1.1.1941) v Mladé Vožici. Poměrně vysoké bylo zastoupení krejčích a obuvníků. Z dalších to byli výrobce cementového zboží, strojník, kamnář, brusič ale i hudebníci. Holič, který byl také v společenstvu registrován od r.1933 přešel k společenství v Táboře. Během působnosti společenstva jím prošlo 174 (zaevidovaných) učedníků skutečně z širokého okolí

V roce 1875 byl starším Maxmilian Otradovec, dalšími předsedy společenstva byli v r 1908 Max. Jechoutek r. 1924 Josef Kahoun r.1931 František Jakl r.1941 Josef Jenšík

V roce 1931 Sdružuje obec Kamberk, Elhýšov a Hrnčíře – 15 členů společenstva, 2 krejčí, 1 obuvník, 1 sedlář, 4 řezníci, 2 zámečníci, 3 kováři a 2 truhláři dále 2 pomocníky a 4 učně. Starostou byl František Jakl pekař Kamberk čp. 5; jeho náměstkem Jan Kosák krejčí z Kamberka. Komisařem společenstva Bohumil Všečetka. Předsedou pro zkoušky tovaryšské Josef Slabý kovář z Kamberka; jeho náměstek Vojtěch Větrovský sedlář z Kamberka. Starosta hromady pomocnické byl Karel Beránek obuvník; jeho náměstek Josef Hudec kovář Kamberk

Nařízením ministerstva obchodu z 8.3.1940 vznikl "Ústřední svaz řemesel" a v prosinci r.1948 Svaz československého živnostnictva s působností do r.1952. Ale to už společenství řemeslníků v Kamberce více méně jen živořilo.

obchod pana Jonáše Straky a Ferdinanda Straky byl již uzavřen), 3 hokynáři (p. Jechoutek a p. Novák) . Ve dvacátých letech zde existovala také cihelna. Tu podle Monografie vlastnil p. Dobeš. V Kamberce byla v r. 1928 výroba cementových tovarů (p. Dobeš.) Do ukončení práce na zlatodole Roudný (1. října 1930) bylo na zlatodole zaměstnání i někteří obyvatelé Kamberka. Takže v městečku byli i horníci. Z Kamberka na Roudný chodilo do dolů desítky horníků. Nejznámější hornické rodiny v Kamberku byli Dospivové, pak Vrtilškové, Vachové, Povolní atd. "Po jeho uzavření nastala nezaměstnanost an mnoho horníků tam na práci chodilo."

Soupis podle víry z r. 1651 (?) uvádí sládka v pivovaře kamberském poddaného Jakuba. Do počátku třicetileté války měla vlastní pivovar část statků. Mnozí statkáři měli vlastní chmelnice (Gabriel) (Toponymum „Chmeliště“). Tereziánský katastr uvádí v Kamberce ve fazi 0.1 str. chmelnice.

Vožičtí Kuenburgové začali těžit v 18. století stříbrnou rudu v Řemíčově a okolí. Ke zpracování ji vozili napřed do Příbrami a Kutné Hory V r. 1758 si pak zřídili vlastní huť v Kamberku v dřívější tvrzi, která jim patřila Rudu z Remíčova do Kamberka vozili robotou poddání sedláci. Kuenburgové přistavěli k dřívější tvrzi kotelnu s velkým komínem. Vlastní finální úpravna t. zv. „šmelcovna“ byla v domě č. 63 který také patřil k panství.

Rozvoj pěstování brambor po r. 1770 mělo za následek rozvoj lihovarnictví. Také v Kamberce byl lihovar (F. Palacký, Popis království Českého, Praha 1848). Ve dvoře byla dříve i škrobárna. (Monografie) ta zanikla zřejmě s při parcelaci dvora (v přípise z hejtmanství v Táboře z 12.6.1925 se uvádí „Po rozparcelování dvora potřeba vody ve dvoře klesla ježto se v něm neprovozuje zemědělský podnik ve velkém a škrobárna.) Dále byly v městečku dva mlýny, poplužní dvůr (F. Palacký, Popis království Českého, Praha 1848.

O mlýně v obci jest již zmínka r. 1622, kdy říkalo se na mlýně „Bužovském“. Tehdy již byla při mlýně olejna. „Klady k dielani volye s vobrazem vokovaným“. Ještě za předchůdce nynějšího mlynáře (v r.1928), totiž za pana otce Sauera dělal se zde olej. (Monografie)*³

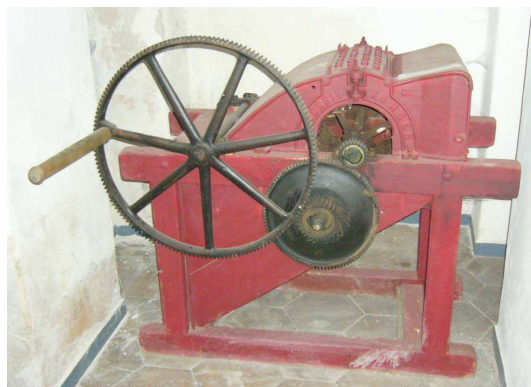
Důležitým výrobním odvětvím v Čechách v druhé polovině 17. a 18. století byla výroba papíru. V sedmáctém století bylo jen v Čechách na 60 papíren. Jedna byla také v Kamberce. (J. G. Sommer, Das Königreich Böhmen, Praha 1845). Po zániku lisovny oleje koncem 18 století, koupil R. 1802 tuto dřívější olejnu /její budova byla pod dřívější hrází souběžně s ní/ papírník Karel František Gajssler, který už vlastnil palírnu na Konopišti, a zřídil zde také papírnu, o níž se často mluví. Vyráběl zde t.zv. koncepční" papír a papíry větších rozměrů.

Kamberská papírna se dostala i do lidové poesie jak o tom svědčí i úryvek písně: „Když jsem vozil do Kamberka hadry, mívali mě Kamberáci rádi. Dával jsem jim za dva groše libru, koupil jsem si na čepici vydru“. (Monografie) Zanikala v 50. letech XIX století zdejší zastaralá ruční výroba papíru⁴

³ Výroba oleje děla se následovně: Semeno (nejčastěji lněné) se napřed na stroji čistilo, pak se na hladkých válcích mačkalo v jemný šrot, který se potom zapařoval parou, neb vařící vodou. Zapařený šrot se pěchoval „stloukal“ v zapářkových truhlicích a nechal se asi 80 minut „uležeti“. Pak se spařená a upěchovaná hmota drobila a pražidlem vysoušela. Potom se dal šrot do lisu a v něm tlakem olej od pokrutin oddělil. Zbytkům těm po vytlačení oleje říkali naši rolníci „záboj“; ten přidávali do „omatku“ dobytku k pití. Lněným olejem se buď svítilo, neb mastilo (zvláště v době postu). (Monografie)

⁴ Základní surovinou pro výrobu papíru byly hadry, které musely být nejdříve zbaveny nečistoty a pak byly rozřezávány. K tomu bylo používáno různých hadrořezů, původně ručních, později dokonalejších, které byly poháněny vodou. Rozřezané hadry byly ukládány do zvláštních nádob, které byly buď ze dřeva nebo ze žuly a v nich probíhal proces hnití, aby se vlákna rozpadla. Pak došlo ve zvláštních stoupách k rozmělnování, jež trvalo asi 12 hodin. Tak byla získána polodrt, která se po uležení znovu dala do stoup a zpracovala se na celodrt. Ta byla rozředěna vodou a z kádí kladena na zvláštní drátěná síta, která byla upevněna ve dřevěných rámech. Z této formy byla pak vyklopena na plst'. Tento postup se opakoval obvykle 181 krát a tak bylo 181 archů kladeno mezi 182 plstí. To vše bylo dáno do velkého lisu, aby archy byly zbaveny vody. Pak byly z plstí vyňaty a došlo k dalšímu lisování. Papír byl na zvláštních půdách sušen, načež došlo ke klížení tím, že byl namáčen v klišové vodě. Takto klížený papír byl znovu sušen, načež byl hlazen. Hlazení bylo původně prováděno ručně, později

zcela prohrála konkurenční boj s levnější výrobou strojní. (Dr. Jiří Tywoniak *Počátky průmyslové velkovýroby na Podblanicku SVPP (1957)*). J Šimků

ve svých vzpomínkách uvádí že „Papírna vyhořela tak někdy v letech 80. až 90. XIX. století“. Nehovoří však o tom byla li ještě v provozu

Na mapě Stablního katastru z r 1829 je ještě (č. st. parcely 122) zachycena pec na pálení vápna (Kalkofen) v majetku hraběte Kūenburka

Zdá se že všechny zmínky o počátcích průmyslové výroby byly spjaty s režijským velkostatkem v tomto případě mladovožickém, který usměrňoval výrobu podle svých potřeb (zrušení pivovaru). Po

roce 1848 přešla iniciativa na občany.

Pokusy o industrialisaci však většinou ztroskotaly. Jednou z příčin byla malá dostupnost. Koncem šedesátých let 19. stol. zde působil i František Melichar (později továrna na zemědělské stroje. v Brandýse n. L.). Po propuštění z vojny se vrátil do k otci, kováři z Pavlovic, který si mezitím v Kamberce postavil dům s kovárnou (čp. 97 nyní již rozbořenou). Tady započal s výrobou zemědělských strojů. Po úspěchu na výstavě v Táboře v r. 1871. přestěhoval svoji dílnu do Mladé Vožice. U Melicharů v kovárně se vyučil p. Josef Jenšík z Předbořic ?, pozdější kammerský strojník.

V roce 1870 se do Kamberka přistěhoval Josef Jenšík, v roce 1878 ohlásil strojnickou živnost. Výroba žentourů, řezaček, mlátiček, mlýnků na čištění obilí (na ruční pohon). Řezačky byly v provozu ještě počátkem padesátých let 20. stol., mlýnky sloužily ještě v mnohých družstvech. Odlitky z pražské slévárny si nechal posílat do železniční zastávky ve Voticích, odtud je povozem dovážel do Kamberka. Zaměstnával průměrně dva dělníky a kočího. Dřevěné díly pro něj vyráběl místní truhlář Vojtěch Mašek. Strojnictví prosperovalo do dvacátých let 20. stol. pak pomalu skomíralo, ale v omezené míře fungovalo až do počátku padesátých let.

Učitelé ve své Monografii v r. 1928 píší: *O průmyslu v našem kraji jest těžko mluvit. Kraj bez komunikace, vzdálen větších měst, jest prost průmyslového ruchu.* Městečko již v rámci západní části habsburské monarchie (Předlitavsku) leželo v chudé zaostalé oblasti bez perspektiv příznivějšího vývoje. Nebyly tu podmínky pro rozvoj průmyslu ani pěstování průmyslových plodin s výjimkou brambor pro lihovar a škrobárny, jejichž rozvoj však skončil nejpozději v období první světové války

Byly však i pokusy o zpřístupnění zdejší krajiny. Koncem 19. stol. Byl ing. Bedřichem Seligmannem z Vídně zhotoven projekt severojižní příčné dráhy Týnec nad Labem - Týn nad Vltavou, její trasa byla v nejbližším okolí Mladá Vožice - Kamberk - Louňovice - Vlašim.. V roce 1910 bylo prováděno trasování dráhy údolím Blanice z Vlašimi do Mladé Vožice, V r. 1930 se projednávalo zřízení dráhy Plzeň - Brno („jež by i naší obec zachytila čímž by se chudá krajina hosp. povznesla.“). Opětovně v r. 1945 (30.7.1945 v Ml. Vožici) postavení dráhy Tábor - Vlašim. (Obec dávala všechny pozemky zdarma a z 1 ha příspěvek 30 Kč.) Žádný z těchto projektů však nebyl realizován. V druhé polovině třicátých let se zřejmě uvažovalo o vybudování silnice Kamberk - Vilice a Kamberk - Pravonín⁵ Kamberk - Načeradec (1926) Koncem roku 1947 započato se zaměřením silnice Kamberk - Vilice, „an plány z r. 1937 se ztratili“. V r. 1949 provedeny zaměřovací práce na silnici Zlaté Hory - Vilice. Bohužel ani jeden z těchto projektů se neuskutečnil a v 21. století vede Kamberkem pouze stará „císařská silnice“ z Vlašimi do Mladé Vožice až do r. 1954 prašná. Ta byla vybudována v letech 1856 - 1858.

železnou palicí, která byla poháněna vodou. Tím byl v podstatě výrobní proces ukončen, ale zbývala ještě úprava papíru pro obchod.

⁵ silnice Pravonín Kamberk je zmiňována v zápisech obecního zastupitelstva obce Býkovic z 3.3.1935

R. 1856 od Louňovic, tedy od Předbořice a pak dál k Šebířovu a Mladé Vožici v letech 1857 až 1858. Do té doby tu byla vlastně jen polní cesta pro koňské a dobytčí potahy. V roce 1961 bylo provedeno zaměření silnic do Hrajovic a Pravětic. Bohužel i z těchto plánů sešlo a z nich byla v r. 1966 upravena cesta do Hrajovic. Později byla upravena silnice k Hrnčířům ale zcela zaniklo dávné spojení na Lhýšov, Otradov, Křekovice a Vosnou, do Pravětic a do Daměnic, kam dřív bylo snadné se dostat.

Až v roce 1930 (20.zářím) byla přes Kamberk vedena autobusová doprava Tábor - Praha jihočeskou společností JAS. Dnem 1.července 1931 zahájena autobusová doprava na trati Votice - Kamberk - Těchobuz a zpět přes Louňovice (obec postavila garáž na autobus). V r. 1946 byla velice zlepšena doprava, spojením na Vlašim a zpět až do Tábora, rovněž připojení z Louňovic na Votice. V r.1949 Rozšířena byla autobusová doprava a sice ML. Vožice - Praha. Nutno litovat, že byla zrušena linka na Tábor